

KULTTUURIPERINTÖ-PAS-PALVELUN PALVELUKUVAUS

SISÄLLYS

1	Johdanto	2
1.1	Dokumentin tarkoitus ja tausta	2
1.2	Kulttuuriperintö-PAS-palvelun yleiskuvaus	2
2	Palvelu hyödyntävän organisaation näkökulmasta	2
2.1	Palvelun lopputulokset	2
2.2	Palvelun sisältö	3
2.2.1	Aineistojen siirto ja vastaanotto säilytykseen	3
2.2.2	PAS-ratkaisun palvelut	3
2.2.3	Ymmärrettävyyden säilyttäminen	3
2.2.4	Käyttö ja hallinta	4
2.2.5	Neuvonta- ja tukipalvelut	4
3	Palvelun kehittäminen ja palvelukuvauksen muuttaminen	4
4	CSC:n velvoitteet	5
5	Hyödyntävän organisaation velvoitteet	5
6	Palvelutaso	6
6.1	Palveluaika	6
6.2	Palvelun saatavuus	6
6.3	Palveluvaste	6

1 JOHDANTO

1.1 Dokumentin tarkoitus ja tausta

Tämä dokumentti kuvaa OKM:n digitaalisen kulttuuriperinnön pitkäaikaissäilytyspalvelun (Kulttuuriperintö-PAS-palvelu) sisällön sekä eri osapuolien velvollisuudet ja vastuut.

1.2 Kulttuuriperintö-PAS-palvelun yleiskuvaus

Kulttuuriperintö-PAS-palvelu on pitkäaikaissäilytyspalvelu, joka mahdollistaa digitaalisten kulttuuriperintöaineistojen säilymisen tuleville sukupolville. Kulttuuriperintö-PAS-palvelu hyödyntää PAS-ratkaisua säilyttämisen toteuttamisessa.

Kulttuuriperintö-PAS-palvelun tuottamisesta sovitaan opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) ja CSC:n kesken. Kulttuuriperintö-PAS-palvelun käyttämisestä digitaalisten kulttuuriperintöaineistojen säilyttämiseen laaditaan palvelusopimus jokaisen hyödyntävän organisaation ja CSC:n välillä. Tätä ennen OKM on antanut hyödyntävälle organisaatiolle ja CSC:lle suuntaviivat siitä, miten hyödyntävä organisaatio voi Kulttuuriperintö-PAS-palvelua hyödyntää.

Kulttuuriperintö-PAS-palvelun ominaispiirteet:

- Säilytykseen otetut aineistot säilyvät Kulttuuriperintö-PAS-palvelussa hyödyntävien organisaatioiden aineistoina.
- Aineistot on tilattavissa Kulttuuriperintö-PAS-palvelusta vain kyseisistä aineistoista vastaavaan hyödyntävään organisaatioon.
- Kulttuuriperintö-PAS-palvelu sisältää digitaalisten aineistojen pitkäkestoisen säilyttämisen edellyttämät toiminnallisuudet ja säilytysmenetelmät sekä niiden toteuttamisen.
- Kulttuuriperintö-PAS-palvelu tarjoaa hyödyntäville organisaatiolle säilyttämiseen ja aineistojen hallintaan liittyviä tuki- ja neuvontapalveluita sekä ylläpitää pitkäaikaissäilytykseen liittyviä määräytyksiä.
- Kulttuuriperintö-PAS-palvelua hallinnoidaan OKM:n ja CSC:n välisellä PAS-sopimuksella.

Tämän palvelukuvauksen mukaisesti Kulttuuriperintö-PAS-palvelun toiminta sisältää aineistojen datan säilyttämisen (ns. bittitaso säilytys) ja aineistojen informaation sisällön ymmärrettävyyden säilymisen (ns. ymmärrettävyyden säilyttäminen). Ymmärrettävyyden säilyttämisessä keskitytään määriteltyjen, säilytykseen soveltuvien tiedostomuotojen hallintaan ja näille soveltuvien säilytysmenetelmien kehittämiseen. Ymmärrettävyyden säilyttämiseen vaadittava toiminnallisuus rakennetaan osaksi Kulttuuriperintö-PAS-palvelua käyttäjälähtöisesti ja läheisessä yhteistyössä hyödyntävien organisaatioiden kanssa.

2 PALVELU HYÖDYNTÄVÄN ORGANISAATION NÄKÖKULMASTA

2.1 Palvelun lopputulokset

Palvelun lopputuloksena hyödyntävien organisaatioiden Kulttuuriperintö-PAS-palvelussa säilytettävät digitaaliset aineistot säilyvät eheinä ja käyttökelpoisina koko palvelun elinkaaren ajan. Toiminnan läpinäkyvyyden ja luotettavuuden parantamiseksi hyödyntäville organisaatiolle tarjotaan ajantasaista tietoa Kulttuuriperintö-PAS-palvelussa säilytetyistä aineistoista. Lisäksi Kulttuuriperintö-PAS-palvelu tukee organisaatioita aineistojen pitkäaikaissäilytyksessä neuvonnalla, ylläpitämällä säilyttämiseen liittyviä määräytyksiä sekä auttamalla aineistojen paketoinnissa.

CSC ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa sen, että aineistojen tulee säilyä vähintään vuosikymmenien tai jopa vuosisatojen ajan. Tämä tarkoittaa erityisesti jatkuvuussuunnittelun painottamista niin laitealustan ja ohjelmiston toteutuksessa kuin menetelmien ja osaamisen kehityksessä.

2.2 Palvelun sisältö

2.2.1 Aineistojen siirto ja vastaanotto säilytykseen

Pitkäaikaissäilytyksen mahdollistamiseksi Kulttuuriperintö-PAS-palvelu varmistaa aineistojen siirron eheyden, aineistojen nykytilan sekä asetettujen metatietovaatimusten täyttymisen ennen säilyttämisen aloittamista. Kulttuuriperintö-PAS-palvelu sisältää aineistojen siirrossa ja vastaanotossa seuraavat ominaisuudet:

- Kulttuuriperintö-PAS-palveluun siirrettyjen aineistojen eheyden tarkastamisen
- aineistopaketeille asetettujen vaatimusten tarkastamisen
- aineistojen tiedostomuotojen identifiointin ja validoinnin
- vastaanottopalvelun ohjelmistojen ja rajapintojen ylläpidon ja kehittämisen
- vastaanottopalvelun käytön tuen ja neuvonnan, sisältäen erityisesti avustamisen Kulttuuriperintö-PAS-palvelun käyttöönotossa ja vaatimusten mukaisten tietopakettien laadinnassa
- vastaanoton toiminnasta raportoinnin.

2.2.2 PAS-ratkaisun palvelut

Kulttuuriperintö-PAS-palvelu toteuttaa ns. bittitason säilytyksen PAS-ratkaisun avulla. PAS-ratkaisun toiminnallisuus on kuvattu liitteessä 3.

2.2.3 Ymmärrettävyyden säilyttäminen

Pitkällä aikavälillä Kulttuuriperintö-PAS-palvelu huolehtii säilytykseen hyväksytyjen aineistojen ymmärrettävyyden säilymisestä, jos aineistot vastaavat yhdessä hyödyntävien organisaatioiden kanssa valmisteltuihin ja ylläpidettäviin vaatimuksiin ja rajoitteisiin. Tällaisia määrittelyjä ovat mm:

- Aineistojen ja niiden metatietojen paketointi pitkäaikaissäilytykseen
- Säilytys- ja siirtokelpoiset tiedostomuodot

Näiden määrittelyiden ylläpito on osa Kulttuuriperintö-PAS-palvelua, kuten myös määrittelyihin liittyvä neuvonta ja opastus. Ymmärrettävyyden säilyttämisessä olennaista on huomioida aineistoille asetetun kohdeyhteisön tarpeet. Tämä kohdeyhteisön asettaminen sisältyy hyödyntävän organisaation tehtäviin osana aineistojen säilytyksen suunnittelua.

Kulttuuriperintö-PAS-palveluun sisältyvät seuraavat ymmärrettävyyden säilyttämisen ominaisuudet:

- hyödyntävien organisaatioiden neuvonta ja tukeminen aineistojen hallinnassa pitkäaikaissäilytykseen liittyen
- säilytys- ja siirtokelpoisten tiedostomuotojen määrittelyn ylläpito
- aineistojen paketointitapojen määrittelyn ylläpito
- aineistojen metatietovaatimusten määrittelyn ylläpito
- säilytysmenetelmien kehittäminen siirtokelpoisten tiedostomuotojen muuntamiseksi säilytyskelpoiseen muotoon
- säilytysmenetelmien kehittäminen yhdessä hyödyntävien organisaatioiden kanssa alun perin säilytyskelpoisten mutta sittemmin vanhentuneiden tiedostomuotojen muuntamiseksi uudempaan, säilytyskelpoiseen muotoon
- säilytystoimenpiteiden (migraatio) suorittaminen
- säilytysmenetelmien kehityksen seuranta
- toiminnassa käytettävien standardien ja teknologioiden kehityksen seuranta
- hyödyntäville organisaatioille tiedottaminen niiden PAS-palvelussa olevien aineistojen migraatiotarpeesta

2.2.4 Käyttö ja hallinta

Kulttuuriperintö-PAS-palvelussa säilytettävät aineistot ovat hyödyntävän organisaation haettavissa tunnisteiden avulla aina tarvittaessa. Tällaisia tarpeita voi olla tilanteissa, joissa aineisto on organisaation omassa järjestelmässä vaurioitunut, aineistosta tarvitaan sellaista versiota, jota säilytetään vain PAS-palvelussa (esim. korkealaatuinen skannaus) tai organisaation omassa järjestelmässä aineiston aitoudesta ei voida olla varmoja.

Pidemmällä aikavälillä hyödyntävä organisaatio voi myös noutaa Kulttuuriperintö-PAS-palvelusta säilytystoimenpiteiden tuloksena syntyneet uudet versiot säilytykseen siirtämistään aineistosta, jos esimerkiksi uudempien versioiden käyttäminen organisaation omassa ja uudistuneessa IT-ympäristössä on tarkoituksenmukaista.

Kulttuuriperintö-PAS-palveluun kuuluvien aineiston hallintapalveluiden avulla aineistosta, niiden käytöstä ja tilasta sekä toteutetuista säilytystoimenpiteistä saadaan erilaisia raportteja ja tilastotietoja. Hallintapalveluiden avulla hyödyntävä organisaatio voi myös päivittää säilytykseen siirtämiensä aineistojen metatietoja. Hyödyntävä organisaatio voi tarvittaessa myös poistaa aineistoja säilytyksestä. Aineiston poistamisesta jää palveluun tieto, mitä on poistettu ja miksi.

Kulttuuriperintö-PAS-palvelu tarjoaa hyödyntäville organisaatiolle aineistojen käytössä ja hallinnassa seuraavia ominaisuuksia:

- aineistojen palauttaminen säilytyksestä takaisin hyödyntäville organisaatiolle
- ajantasainen listaus hyödyntävän organisaation säilytykseen siirtämistä aineistoista
- siirtopakettikohtainen vastaanoton raportointi
- käyttöliittymä organisaatiolle PAS-prosessien ja aineistojen tilanseurantaan
- suoritettut säilytystoimenpiteet (eheystarkastukset: tarkastettu määrä, havaintoja lkm)
- organisaatiokohtainen vuosiraportointi.

2.2.5 Neuvonta- ja tukipalvelut

Kulttuuriperintö-PAS-palvelu tarjoaa neuvonta- ja tukipalveluita hyödyntäville organisaatiolle kaikissa digitaaliseen pitkäaikaissäilytykseen liittyvissä asioissa. Neuvonta ja tuki kattavat myös tässä luvussa aiemmin esiteltyt palvelun osa-alueet:

- neuvonta- ja tukipalveluiden tarjoaminen
- ohjeistuksen laatiminen ja ylläpito
- koulutustilaisuuksien järjestäminen.

3 PALVELUN KEHITTÄMINEN JA PALVELUKUVAUKSEN MUUTTAMINEN

Tämä palvelukuvaus määrittää OKM:n ja CSC:n välillä sovitun Kulttuuriperintö-PAS-palvelun sisällön. Kun Kulttuuriperintö-PAS-palvelun sisältöä on tarpeen päivittää, OKM tai CSC laatii kirjallisen ehdotuksen muutoksista, ja johtoryhmä hyväksyy tai hylkää nämä päivitykset ja niiden vaatimat muutokset tähän palvelukuvaukseen.

Kulttuuriperintö-PAS-palvelua hyödyntävät organisaatiot voivat ehdottaa muutoksia tähän palvelukuvaukseen.

Kulttuuriperintö-PAS-palvelun käytöstä kerätään säännöllisesti palautetta ja kartoitetaan kehitysideoita. Nämä käsitellään yhdessä hyödyntävien organisaatioiden kanssa tarkempien kehityskohteiden tunnistamiseksi ja priorisoinniseksi. Näin syntyvät kehityssuunnitelmat käsitellään OKM:n ja CSC:n välisen PAS-sopimuksen mukaisesti.

4 CSC:N VELVOITTEET

CSC vastaa Kulttuuriperintö-PAS-palvelun tarjoamisesta tämän palvelukuvauksen mukaisesti hyödyntäville organisaatioille, sisältäen seuraavat asiat:

- aineistojen siirtäminen Kulttuuriperintö-PAS-palvelun vastaanotosta pysyvään säilytykseen
- aineistoista säilytysvastuun ottaminen onnistuneen vastaanoton ja ehjien kopioiden luomisen jälkeen sekä siitä tiedottaminen hyödyntävälle organisaatiolle
- aineistojen eheydestä huolehtiminen
- hyödyntävien organisaatioiden tukeminen palvelun käytössä (ks. tarkemmin 2.2.5 ja erityisesti käyttöönoton tukeminen 2.2.1)
- järjestelmän tilasta ja erityisesti aineistojen säilymiseen liittyvien riskien toteutumisesta tiedottaminen hyödyntäville organisaatioille ja OKM:lle
- palvelun tietoturvallisuudesta huolehtiminen OKM:n kanssa sovitulla tavalla ja niin sovittaessa myös pohjautuen hyödyntävän organisaation ilmoittamiin velvoitteisiin
- säännöllinen raportointi sovitulla tavalla OKM:lle palvelun laadusta, kustannustehokkuudesta ja kehittämistarpeista
- raportointi ja yhteistyö hyödyntävien organisaatioiden kanssa
- PAS-palvelussa käytettävien ohjelmistojen (käyttöjärjestelmä, väliohjelmistot, sovellusohjelmistot) ylläpito, valvonta ja kehittäminen
- Kulttuuriperintö-PAS-palveluun tarkoituksenmukaisen osaamisen kehittäminen
- PAS-ratkaisun kustannustehokas hyödyntäminen Kulttuuriperintö-PAS-palvelun tuottamisessa
- Kulttuuriperintö-PAS-palveluun ja pitkäaikaissäilytykseen liittyvästä sisäisestä ja ulkoisesta viestinnästä huolehtiminen.

5 HYÖDYNTÄVÄN ORGANISAATION VELVOITTEET

Hyödyntävä organisaatio vastaa seuraavien asioiden toteutumisesta Kulttuuriperintö-PAS-palvelua käyttäessään:

- PAS-palvelun hyödyntäminen OKM:n kanssa sovitulla tavalla
- pitkäaikaissäilytykseen siirrettävien aineistojen valinta ja kuvailu
- säilytettävien aineistojen mahdollisesti sisältämien henkilötietojen osalta soveltuvan tietosuojalainsäädännön tarkoittamista rekisterinpitäjän velvollisuuksista huolehtiminen
- aineistojen paketointi määritysten mukaisesti
- aineistojen siirtäminen PAS-palvelun vastaanottoon
- kirjanpito säilytykseen siirretyistä aineistoista
- säilytyksen aikana suoritettavien toimenpiteiden, erityisesti migraatioiden, hyväksyminen tai hylkääminen
- säilytys suunnitelmien laatiminen ja ajantasaisuudesta huolehtiminen sekä säilyttämisen kohdeyhteisön määrittäminen
- Kulttuuriperintö-PAS-palvelun kehittämiseen ja seurantaan osallistuminen
- henkilöstönsä osaamisesta huolehtiminen.

Lisäksi tietoturvallisuuden takaamiseksi hyödyntävä organisaatio:

- sitoutuu ilmoittamaan säilytettävien aineistojen tietoturvaluuteen liittyvistä, hyödyntävää organisaatiota koskevista velvoitteista
- sitoutuu ilmoittamaan CSC:lle ilman aiheetonta viivytystä PAS-palveluun yhteydessä olevan, oman järjestelmänsä tai tunnustensa luvattomasta tai asiattomasta käytöstä sekä muista ilmenneistä turvallisuusongelmista;

- sitoutuu vastaamaan PAS-palveluun liittyvistä itse ylläpitämistään järjestelmistä, sovelluksista ja IT-ympäristöstään sekä PAS-palvelun tunnuksista hyvien tietoturvakäytäntöjen mukaisesti siten, että niiden kautta ei aiheudu vaaraa tai haittaa PAS-palvelulle;
- on vastuussa PAS-palveluun saamiensa tunnusten käyttämisen kautta mahdollisesti aiheutuneista vahingoista oman organisaationsa pitkäaikaiskäilytyksessä oleville aineistoille.

6 PALVELUTASO

Kulttuuriperintö-PAS-palvelu säilyttää aineistot luotettavasti ja kestävästi. Säilyttäminen on luonteeltaan jatkuvaa toimintaa. Kulttuuriperintö-PAS-palveluun sisältyvien toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan aina ensisijaisesti aineistojen säilyminen. Kulttuuriperintö-PAS-palvelu on rakennettu siten, että vaikka kokonaisuuden jokin osa ei olisi tiettyinä hetkenä saavutettavissa, tämä ei vaaranna aineistojen säilymistä.

Kulttuuriperintö-PAS-palveluun kuuluvat, hyödyntävien organisaatioiden saavutettavissa olevat osat ovat pääsääntöisesti saatavilla vuoden kaikkina päivinä ympäri vuorokauden (ns. 24/7). Kulttuuriperintö-PAS-palvelulle ylläpitoa ja tukea tarjotaan kuitenkin vain jäljempänä määriteltynä palveluaikana.

Osana Kulttuuriperintö-PAS-palvelun toimittamista CSC raportoi palvelutason toteumasta johtoryhmän asettamien mittareiden avulla. Nämä sisältävät tietoa esimerkiksi toteutuneista reagointiajoista, saapuneiden palvelupyyntöjen ja häiriöilmoitusten määrästä sekä mahdollisista suunnittelelmattomista palvelukatkoista.

6.1 Palveluaika

Kulttuuriperintö-PAS-palvelun henkilötyötä vaativat ylläpito- ja korjaustoimet tehdään palveluaikana, ellei tapauskohtaisesti muusta sovita. Myös Kulttuuriperintö-PAS-palvelun neuvonta- ja tukipalvelut ovat käytettävissä palveluaikana.

Kulttuuriperintö-PAS-palvelun palveluaika on arkisin klo 8:00 – 16:00 (JHS174: P1).

6.2 Palvelun saatavuus

Kulttuuriperintö-PAS-palvelun hyödyntäville organisaatiolle näkyvien osuuksien (aineistojen vastaanotto sekä käyttö- ja hallintapalvelut) saatavuustavoite on 97 % (JHS174: K1).

Saatavuusvaatimus tarkoittaa, että Kulttuuriperintö-PAS-palvelu (tai sen tarkasteltavaksi sovittu osa) on käyttäjien saatavilla prosenttiluvun osoittaman osuuden sovittulle tarkastelujaksolle kohdistuvan palveluajan kokonaisajasta.

Kulttuuriperintö-PAS-palvelun saatavuus todennetaan CSC:n automatisoidulla palvelinlaitteiden valvonnalla. Sovittuja huoltoikkunoita ja niiden mahdollisesti aiheuttamia käyttökatkoja ei oteta huomioon saatavuutta tarkasteltaessa.

6.3 Palveluvaste

Palveluvaste kuvaa sitä, miten nopeasti CSC:n tulee reagoida Kulttuuriperintö-PAS-palvelussa havaittuun häiriöön.

Palveluvasteessa käytetään seuraavaa häiriöluokitusta:

Kriittinen: Käyttökatko; palvelun kohteena olevan palvelimen, alustan, sovelluksen tai prosessin suorituskyky ja/tai palvelut ovat häiriintyneet niin, että häiriö koskee laajaa käyttäjäjoukkoa tai kokonaista toimintoa (esim. säilytys).

Vakava: Häiriö haittaa merkittävästi palvelun toiminnallisuutta, yksittäinen laitteisto, sovellus tai alusta on toistuvasti epävakaa tai ei vastaa normaalisti palvelupyyntöihin

Matala: Häiriö on satunnainen eikä olennaisesti haittaa käyttöä, häiriö koskee harvoin käytettäviä erityispalveluja ja/tai voidaan kiertää. Muu tilanne, joka ei vaaranna hyödyntävien organisaatioiden toimintaa.

Reagointiajat

Reagointiaika on aika, jonka kuluessa tapahtuman tai häiriön havaitsemisesta tulee häiriön korjaaminen tai tapahtuman käsittely aloittaa. Reagointiaika riippuu häiriön kriittisyysluokasta. Häiriö voidaan havaita joko hyödyntävän organisaation häiriöilmoituksesta (tapahtuma) tai CSC:n itsenäisen valvontahälytyksen tai muun havainnon (event management) pohjalta.

Kulttuuriperintö-PAS-palvelun palveluvaste ja reagointiajat häiriöihin on ilmoitettu seuraavassa taulukossa. CSC:n tulee palveluaikana aloittaa häiriön tai vian korjaaminen seuraavien reagointiaikojen puitteissa riippuen häiriön luokittelusta:

Häiriöluokitus	reagointiaika
Kriittinen	4 tuntia
Vakava	1 työpäivä
Matala	2 työpäivää